

BİLİMSEL ARAŞTIRMA SUNUMUNDA ETİK SORUNLAR

Dr. Levent DOĞANCI (*), Dr. M.Ali SARAÇLI (*)

Gülhane Tıp Dergisi 45 (4) : 396 (2003)

Sayın Editör,

Tıp literatüründe makale hazırlanmasının çeşitli basamaklarında etik hataların yapıldığı ve bu hataların bugünkü akademik yükselme prosedürlerine bağlı olarak son zamanlarda oldukça yaygınlaştığı bir gerçektir (1). Bilimsel yanıtma olarak da ifade edilebilecek bu hataların farklı türlerde yapılageldiği görülmektedir. En sık karşılaşılan yanıtma türleri;

- Uydurma (fabrication)
- Çarpıtma (falsification)
- Aşırma (Plagerism)
- Çoklu yayın (Duplication)
- Dilimleme (Salami-slicing)

olmakla birlikte, proje desteği almış araştırmalarda destek kaynağının belirtilmemesi, yazarların belirtilmesinde onursal (!) yazarlarla, makalenin planlanması, verilerin analizi, yazının hazırlanması veya düzenlenmesi basamaklarından herhangi birisinde katkısı olmamış bir pseudo-araştırmacının armağan yazarlık şeklinde listeye eklenmesi, kaynak seçilmesinde yanlı davranılması gibi bilimsel suiistimallere de rastlanılmaktadır (1,2,3,4).

Hemen her derginin yazım kuralları arasında, "Yayınlanmak üzere gönderilen yazıların daha önce başka bir yerde yayınlanmış veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş" olduğunu belirten imzalı belgelerin gönderilmesi temel bir gerekliliktir. Ancak literatürde sık karşılaşılan etik hataların başında çoklu (duplike) yayın gelmektedir. Çoklu yayının sınırlarını dilimlemeyi de kapsayacak şekilde genişletmek mümkündür. Dilimlemede araştırmacılar, normalde bir makale içinde toplanabilecek verilerini yayınlanabilir en küçük parçalara ayırmaktadırlar. Bu durum için yapılan savunma ise, araştırmanın nitelik ve nicelik olarak tek bir makalenin sınırlarını aştığı şeklindedir(1). Yapılan bir araştırma, önde gelen cerrahi dergilerde 1998 yılında yayınlanmış hemen hemen her altı makaleden birisinin tam veya kısmi çoklu yayınlama ya da dilimleme şeklinde olduğunu göstermiştir (5). Benzer tabloya diğer tıp disiplinlerinde de rastlamak mümkündür (6). Bu tür çoklu yayınlamalar, danışma kurulunun ve okuyucu kitlelerinin zamanının israfı yanında kağıt, enerji ve para gibi diğer kaynakların da gereksiz yere tüketilmesine neden olmaktadır(1). Ayrıca belirli bir ilacın tedavi değerinin gerçekten çok daha fazla olduğunu veya belirli bir klinik tablo insidansının arttığını düşündüren ve daha geniş kitleleri yanıltan zararlara neden olabilmektedir (1,7). Etik

dışı davranışların en aza indirilmesi için, bir araştırmanın ne şekilde planlanıp uygulanacağı konusunda eğitimlerin verilmesi, bilimsel saygınlık kriteri olarak araştırma sayısı çokluğunun değil, araştırmanın niteliği ve atıf sayısı gibi kriterlerin kullanılması ve araştırma kayıtlarının belirli bir süre saklanması teşvik edilmesi gibi önlemler alınabilir (4).

Sonuç olarak, araştırmacılar kendilerince haklı olan gerekçelerle etik sınırların zorlandığı durumlarda makaleleri ile ilişkili olası durumları mutlaka açık ve dürüst bir şekilde editörlere belirtmeli ve makalenin yayınlanıp yayınlanamayacağı ile ilgili kararı ilgili editöre bırakmalıdır. İndekslerde taranmadığı gerekçesi ile Türkçe olarak yayınlanmış bir makalenin, uluslar arası indekslerde taranan başka bir dergide yayınlanmasına ise, ayrı bir perspektiften yaklaşmak uygun olacaktır. Dip not şeklinde konulacak bir uyarı ve açıklık bu şekildeki bir uygulamanın etik olarak olumlu sorgulanmasını sağlayacaktır. Bilim, dürüstlükten taviz verilebilecek bir arena ve yayınlar, bilim dünyasını kandırmaya alet edilecek araçlar değildir. Bilgi erişim hızının ve imkanlarının artması, bu sorgulamaların daha hızlı ve daha etkin yapılabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Saygılarımızla.

KAYNAKLAR

- Lipsett, P.A.: *Redundant, duplicate, and dual publications: Different names with the same bad taste. Surgical Infections* 3(1): 1-2, 2002.
- Ruacan, Ş.: *Bilimsel yayınlarda etik ve bilimsel yanıtma, Eds.: Polat, S.: Bilimsel araştırmaların yazımı ve sunumu. Sempozyum Kitabı, Adana, Çukurova Üniversitesi, 2002, p. 8-11.*
- Kansu, E., Tuncer, İ.: *Bilimsel araştırma makalesinin yazım ilkeleri, Eds.: Polat, S.: Bilimsel araştırmaların yazımı ve sunumu. Sempozyum Kitabı, Adana, Çukurova Üniversitesi, 2002, p. 22-33.*
- Güzeldemir, E.: *Bilimsel araştırmaların ve bilimsel yazıların etik açıdan sorgulanması. Sendrom* 15(1):17-32, 2003.
- Schein, M., Paladugu, R.: *Redundant surgical publications: tip of the iceberg?. Surgery* 129(6): 655-61, 2001.
- Rosenthal, E.L., Masdon, J.L., Buckman, C., Hawn, M.: *Duplicate publications in the otolaryngology literature. Laryngoscope* 113(5): 772-4, 2003.
- Tramer, M.R., Reynolds, D.J., Moore, R.A., McQuay, H.J.: *Impact of covert duplicate publication on meta-analysis: a case study. British Medical Journal* 315(7109): 635-40, 1997.

(*) GATA Mikrobiyoloji ve Klinik Mikrobiyoloji ABD.
Reprint Request: Dr. M.Ali SARAÇLI, GATA Mikrobiyoloji ve Kl.Mik.ABD. 06018 Etlik/ANKARA
Kabul Tarihi: 15.12.2003